

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2
0
2
4

No 3

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Elektron nashr. 796 sahifa.

E'lon qilishga 2024-yil 30-martda ruxsat etildi.

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Axmedov Sayfullo Normatovich i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMIB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d. TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Musyeva Shoira Azimovna, SamDu IS instituti professori
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., TAQU katta o'qituvchisi
Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Экологические и альтернативные заполнители для бетона в условиях Узбекистана.....	10
Акрамов Хуснитдин Ахрарович, Тохиров Жалолиддин Очилович, Самадов Хомид Самандарович	
Investition marketingni rivojlantirish asosida mintaqa investitsiya jozibadorligini oshirish	16
Ahmedov Alim Babaniyazovich	
O'zbekistonda yashil budjetlashtirish, energiya samaradorligi va issiqxona gazlari emissiyasi.....	22
Pulatov Dilshod Haqberdiyevich, Qulliyev Ulug'bek Mirzayevich, Mamanov Alisher	
Development of the Digital Economy as a Trigger of the Economic Growth of the New Uzbekistan.....	28
Luiza Sayfullovna Makhmutkhodjaeva, Umarova Shahnoza Akbarovna	
Oliy o'quv yurtlarida matematik statistikani o'qitishning xususiyatlari.....	34
Shamsiyev Damin Najmiddinovich, Aymatova Farida Xo'razovna	
Turizm tadbirkorlikning o'ziga xos xususiyatlari	37
Mardonova Dilafruz Kosimovna	
Oziq-ovqat xavfsizligi ta'minoti: O'zbekistonda mayonez importini notarif tartibga solish va ichki ishlab chiqarishni rivojlantirish istiqbollari.....	41
Muratova Shohista Nimatullayevna, Nomozov Azizbek Xayrulla o'g'li	
Mamalakatimizga xorijiy investitsiyalarni jalb etishda qimmatli qog'ozlar bozorining o'rni va roli	46
Akramov Azamat Ramziddinovich	
Mamlakatning iqtisodiy va ekologik rivojlanishida elektromobil sanoatini rivojlantirishning ahamiyati	53
Iminov Mahmudjon Azimjon o'g'li	
Hududiy eksport salohiyatini oshirishning marketing strategiyasi.....	60
Jiyamuratov Rustam Nuridinovich	
Turistik kompaniyalar moliyaviy barqarorligini baholash usullarini takomillashtirish kompaniya moliyaviy barqarorligini ta'minlashning muhim mezonini.....	65
Jo'rayev Behzod Nuraliyevich	
Iste'molchilarni xulq-atvori modellari asosida marketing strategiyalarini shakllantirish.....	70
Kutbitdinova Moxigul Inoyatovna	
Hisob siyosati va unda biologik aktivlar hisobini yoritib berish tartibini takomillashtirish	75
Mirzayeva Nargiza Batirovna	
Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishda investitsiyalarning o'rni.....	80
Otajonova Charosxon Polvonquli qizi	
Innovatsion menejment va raqamli transformatsiyalarni joriy etishning metodologik asoslari.....	84
Quldoshev Asliddin Tursunovich	
Strategik boshqaruvda xususiy kapital samaradorligini baholash.....	89
Nasriyeva Zebiniso A'zam kizi, Mavlyanova Dilobar Maxkamovna	
Mintaqalarni innovatsion rivojlantirish istiqbollari tashkiliy tuzilmalarini takomillashtirishni boshqarish yo'llari	100
Xodjamuratova Gulbaxar Yuldashevna	
Meva-sabzavot eksporti barqarorligini ta'minlashning ekonometrik tahlili	105
Shamsiyeva Feruza Muratxodjayevna	
Зарубежный опыт активизации экономической активности домохозяйств.....	111
Бердиев Гайрат Ибрагимович, Маликова Севинч Телман кизи, Люсиков Артемий Александрович	
The Impact of Foreign Direct Investment on Economic Growth: A Case Study of Uzbekistan.....	116
Abdulla Ibragimov, Keldiyorov Shakhriyor Ilyos O'g'li	

Mintaqada sanoat ishlab chiqarish rivojlanishining kambag'allikni qisqartirishdagi ahamiyati	121
Abdullayev Habibullo Asadulla o'g'li	
Global iqtisodiyot sharoitida islom moliyasi mezon va tartiblarini joriy etishdagi muammolar va yechimlar	125
Abduvosidova Gulandom Abdurashid qizi	
Amerika Qo'shma Shtatlari tajribasida biznes subyektlarini toifalarga ajratish amaliyotining xususiyatlari	131
Akobirova Nodira Najmiddin qizi	
O'zbekiston Respublikasida qishloq xo'jaligini innovatsion rivojlanish yo'llari	135
Axmedova Nafisa Amirddin qizi	
Strategic directions of integration of Uzbekistan into the international hospitality industry	140
Bekmurodova Laylo Tursunmamatovna	
Surxondaryo viloyatida parrandachilikni rivojlantirish ko'rsatkichlarini prognozlash va modelashtirish	144
Bobomuratov Imomqul Islamovich	
Mamlakatimizda chorvachilik mahsulotlarini yetishtirishning hozirgi holati va uning tahlili	149
Talipova Dilfuza Nabiyeвна	
Agrar soha korxonalarining moliyaviy qo'llab-quvvatlash tizimini takomillashtirish	154
Erkinxojiyev Ismoiljon Ikromjon o'g'li	
Analysis of the Influence of Macroeconomic Indicators on State Budget Tax Revenue	158
Meyliev O. R., Gofurova K.	
Mahalliy budjet xarajatlarini hududlar ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishiga ta'siri	166
Hazratqulov Shahboz Boboqul o'g'li	
Influence of Digital Technologies on Economic Growth of the Republic of Uzbekistan	170
Igamberdiyeva Kunduz Ergashevna	
Transmilliy kompaniyalarning tashqi bozorlar uchun marketing strategiyalari va marketing tadqiqotlarini o'tkazish amaliyoti	174
Jo'rayeva Zilola Turobovna, Saidova Dilnozaxon Odiljon qizi	
Tijorat banklari tomonidan investitsiya loyihalarini moliyalashni rivojlantirish imkoniyatlari	178
Kamilova Iroda Xusniddinovna	
Korxonalarda inqirozga qarshi moliyaviy boshqaruv tizimini takomillashtirish	183
Latipova Shaxnoza Maxmudovna	
Tijorat banklari faoliyatida onlayn tizimlarining tutgan o'rni va ularning rivojlanishi	188
Raxmataliyev Muzaffar Eshdavatovich	
Aholi farovonligini oshirishda tadbirkorlik faoliyatining ta'sirini baholashning nazariy asoslari	194
Fayziyeva Dilsuz Bahodirovna	
O'zbekiston Respublikasini "yashil" iqtisodiyotga o'tish samaradorligini oshirish	200
Mirzayev Bexruz Abdulla o'g'li	
Andijon viloyatida kambag'allik darajasini qisqarishiga ta'sir etuvchi ko'rsatkichlar	214
Musaeva Ziyoda Allayarovna	
O'zbekiston Respublikasi qishloq xo'jaligi eksportida marketing muammolari	218
Musyeva Shoirazimovna, Agzamov Avazxon Talgatovich	
Respublikamizda parranda bosh sonining hozirgi holati va uning istiqbollari	223
Akramova Nargiza Axrorovna	
Menejmentda ishbilarmonlik kommunikatsiyalaridan foydalanishda optimal strategiyalarini qo'llash shart-sharoitlari	227
Narzullayeva Gulchehra Salimovna, Shadiyeva Madina Djaloliddin qizi	
Raqamlashtirish sharoitida innovatsion faoliyatning o'ziga xos xususiyatlari	231
Nazarova Latofat Toirjon qizi	
O'zbekistonda masofaviy bank xizmatlarini rivojlantirishdagi muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari	235
Nurmuxammedov Matlab Yunusovich	

Davlat aktivlarini samarali boshqarish hamda nazorat qilishni takomillashtirish.....	240
Mirzayev O., Nazarov G'ayrat Olim o'g'li	
Talabalarning oilali bo'lishiga ta'sir etuvchi omillarga iqtisodiy baholashda yangicha yondashuv.....	246
O. U. Shomurodov, Z. U. Uroqov, A. T. Ablahatov, A. A. Suyarov, J. S. Urazov	
Methodological Aspects for Branding in Private Schools.....	251
Odilova Sitora Sayfitdin qizi	
Совершенствование процедуры оценки эффективности и результативности расходов государственного сектора.....	256
Олимов Элёр Фазлиддин угли, Искандаров Суннатилло Бахриддин угли	
Logistika xizmatlari samaradorligini oshirishda blokcheyn texnologiyalardan foydalanish	261
Rajabov Orzujon Mamasoliyevich	
Markaziy Osiyoda energetika bozorini rivojlantirishning kelgusi istiqboli va imkoniyatlari.....	267
Saidov Mash'al Samadovich, Umarova Irodaxon Nuraliyevna	
Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishda sug'urta bozorining innovatsion usullaridan foydalanishning konseptual asoslari	275
Narzullayeva Gulchehra Salimovna, Saidova Dilnozaxon Odiljon qizi	
Oliy ta'limda boshqaruv strategiyalari va ularni amalga oshirish mexanizmi.....	279
Saidqulova Firuza Farmonovna	
Jismoniy shaxslardan olinadigan daromadlarini soliqqa tortishning o'ziga xos xususiyatlari	283
Salimov Sherzod Baxtiyorovich	
O'zbekiston Respublikasidagi mavjud suv resurslarining iqtisodiy holati tahlili	288
Shanazarova Gulyora Baxtiyarovna	
Tijorat banklari kredit risklarini kamaytirish yo'llari.....	294
Tulkinova Maftuna Anvarbek qizi	
The use of Intellectual Systems in the Improvement of the Educational Process Management System in Higher Educational Institutions	303
Umarova Dilfuza Rakhmatilla qizi	
Oliy ta'lim tizimida yangi iqtisodiy mexanizmlarni shakllantirish.....	307
Xakimov Dilshodjon Rahmonaliyevich	
Global iqtisodiy sharoitida moliyaviy hisobotlar auditida muhimliklarni baholashni xalqaro standartlar asosida takomillashtirish	311
Xasanova Nasiba Tolliboy qizi	
Qurilish materiallari sanoatida innovatsion klasterlarni tashkil etish istiqbollari.....	314
Yuldasheva Kamola Miraliyevna	
Oliy ta'lim muassasalarida gibril bulut xizmat modelini qo'llash mexanizmini ishlab chiqish	319
Zaripov Bahodir Bobomurod o'g'li	
Роль инвестиций в системе железнодорожного транспорта в Республике Узбекистан	325
Акбарова Лайло Упашевна	
Gidrotexnik inshootlar betonlarini samaradorligini tahlil qilish va oshirish natijalari.....	330
Asqarov B. A., Karimov M. U., Xolmirzayev S.T., Obidjonov J. T.	
Maxsus iqtisodiy zonalar hududiga jalb etilgan investitsiyalar to'g'risida	334
Davlayev G'olib Ashurovich	
Yangi xizmat turi xizmatlar sohasini innovatsion boshqarishning metodologiyasi	337
Djurayeva Dilnoza Davron qizi	
Mintaqalar innovatsion salohiyatini baholashning uslubiy yondashuvlari.....	343
J. A. Ismatullayev, D. X. O'rinov	
Milliy qayta sug'urtalovchilarning xalqaro sug'urta bozoriga kirib borishi va kutilayotgan xavf-xatarlar	348
Jorabayev Jasur Abduraxmanovich	

Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari asosida tovarlar auditi natijalarini auditorlik hisobotida aks ettirish tartibi	354
Ibragimov M. M., Ergashev O. F.	
Turistik destinatsiyalarni tashkil etish va rivojlantirishning xorijiy tajribalari	358
Karimov Anvar Aktam o'g'li	
Jismoniy shaxslarning mol-mulk va yer soliqlarini hisoblash va undirish samaradorligini oshirish yo'llari.....	362
Qurbonov Muxiddin Abdullayevich	
Iqtisodiy xavfsizlikning institutsional tizimini tadqiq etishga uslubiy yondashuvlar.....	367
Mamatov Axmetjon Atajanovich, Allaberganov Zakir Gayibovich	
Davlatning iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashning nazariy jihatlarini	373
Mamatov Mamajan Axmadjonovich	
Paxta-to'qimachilik klasterlari eksport faoliyatini rivojlantirishning xorij tajribasi.....	380
Mansurov Saidxo'ja Kamalovich	
Korxonalar raqobatbardoshligini oshirish muammolari va dolzarb vazifalari	386
Musyeva Shoiraz Azimovna	
Устойчивый и инклюзивный рост: взаимосвязь экономического прогресса с социальным равенством и экологическим управлением	390
Нодирбек Холбаев	
Mintaqalarni investitsion jozibadorligini taraqqiyot strategiyasiga ta'sirini statistik baholash.....	396
Nuriddinov Zufar Akbarovich	
Финансирование каракулеводства: преодоление финансовых вызовов в пустынных регионах Узбекистана	402
Нуриллаев Жамолиддин Ярашевич	
O'zbekiston investitsiya muhitini yanada yaxshilash va uning jozibadorligini oshirish.....	408
Oybek Elmuratov	
Intellectual mulkning iqtisodiy mazmuni va tarixiy rivojlanish bosqichlari	411
Maxmudova Nargiza Davlyat qizi	
Implementation and use of Digital Technologies in Logistics Abstract.....	416
Kushakova Mamura, Koshakova Mukhlisa Surat qizi	
Innovatsion iqtisodiyot tushunchasining mazmun mohiyati	421
Abduqaxorov Bekzod O'tkir o'g'li	
Raqamlashtirish iqtisodiy o'sish va raqobatbardoshligini oshirish omili sifatida.....	426
Mamajonova Durdonahon Mamaruzi qizi	
O'zbekistonda tashqi savdoni notarif usullar orqali tartibga solishning mamlakat iqtisodiyotiga ta'siri.....	431
Norqobilov Akobir Iso o'g'li	
Инновационные методы переработки горных отходов для экологической устойчивости в Узбекистане	437
Аскарлов Бахтиер Аскарлович, Собирова Мукаддас Хамидуллаева	
Опыт зарубежных стран по стимулированию производства сельскохозяйственной продукции и перспективы внедрения в Узбекистан.....	442
Холиков Сулаймон Уткир угли	
Xo'jalik yurituvchi subyektlarda strategik boshqaruv hisobini tashkil qilishning uslubiy jihatlarini.....	447
Pardayeva Shahnoza Abdinabiyevna	
O'zbekiston Respublikasida kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyatini moliyalashtirishni statistik tahlili.....	452
Sayfullayev Siddik Nosirovich	
Sug'urta tashkilotining innovatsion risklarini baholash.....	457
Sattorov Shoxrux Maxmudjon o'g'li	

Kapital bozori rivojlanishining zamonaviy tendensiyalari	462
Turdiyeva Uzayda Omirbayevna	
Адаптивный искусственный интеллект в управлении человеческими ресурсами	469
Хайдарова Малика Шокирджановна	
Oliy ta'lim muassasalarida moliyaviy mablag'lardan samarali foydalanishga xizmat qiluvchi zamonaviy va istiqbolga mo'ljallangan huquqiy asoslarning yaratilganligi to'g'risida	478
Xayriddinov Shuxrat Botirovich	
Investitsiya loyihalariga ta'sir qiluvchi risklarni sifat jihatdan baholash usullarining o'ziga xos xususiyatlari	482
Shaislamova Nargiza Kabilovna	
Tijorat banklari tomonidan investitsion loyihalarni kreditlash tartib va ularni takomillashtirish yo'llari	491
Yunusova Ozoda Anvarjon qizi	
Hududlar iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashda soliq salohiyatini oshirishning nazariy jihatlarini	498
E. N. Raximov	
Konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobot tuzishning zarurligi	504
Avazov Ilxom Ravshanovich	
Inson resurslarini boshqarishning innovatsion usullarini joriy etish vositalarini ishlab chiqish	509
Djuraeva Guzal Shavkatovna	
Agrar soha korxonalarining moliyaviy qo'llab-quvvatlash tizimini takomillashtirish	513
Erkinxojiev Ismoiljon Ikromjon o'g'li	
Korporativ qimmatli qog'ozlar asosida korxonalarni moliyalashtirishning ilg'or xorij tajribalari	517
Igitov Jurabek Kuzibekovich	
The impact of corporate governance on firm performance and financial stability	524
Muhammadyor Yunusov	
Mintaqalarda kamg'allik darajasini pasaytirish va xorij tajribasidan foydalanish yo'llari	537
Musulmonova Shahlo Nasriddinovna	
Makroiqtisodiy barqarorlikni mustahkamlash soliq ma'muriyatchiligini samarali tashkil etish yo'llari	541
Mutalova Dilorom Maxamadjanovna, Kenjaboyeva Nigina	
Iqtisodiy savodxonlik hamda tadbirkorlik qobiliyati o'rtasidagi to'g'ri nisbatdagi bog'liqlik munosabatining fundamental asoslari	544
Tuxtayeva Muyassar Shovkat qizi	
Korxonalarning bankrotlik riskini baholashning xalqaro modellari	550
Umarova Hulkar Umidulloyevna	
O'zbekistonda korxona boshqaruvida kadrlar salohiyatidan foydalanish amaliyotini rivojlantirishning xorij tajribasi	555
Do'stova Aziza Qahramonovna	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida boshqaruv tizimining xususiyatlari	559
Iroda Majidova	
Ziyorat turizmini rivojlantirishning muhim xususiyatlari	565
Mirzayev Qulmamat Jonuzoqovich, Shukurov Tohirjon Izzatullo o'g'li	
Qandolat mahsulotlari bozorida marketing tadqiqotlarini asosiy yo'nalishlari	569
Tuychiyeva Vasila Faxriddin qizi	
“Зелёная экономика” как фактор повышения экономического роста страны	573
Тураева Адиба Икрамовна	
Oilada sarf-xarajatlar samarasiga erishishning muhimligi	580
Xasanov Rustam Rabimovich	
Aholi farovonlik darajasidagi farqlarni tartiblash yo'nalishlari	583
Xasanov Rustam Rabimovich, Turdiyev Zoxidjon Rustamovich	

Совершенствование оценки стоимости объектов недвижимости в Узбекистане на основе зарубежного опыта.....	588
Хомитов К. З., Халилова Л. Ш.	
Mamlakatimizda qishloq xo'jaligida kooperatsiya munosabatlarini rivojlantirishda xorij tajribalaridan foydalanishning ahamiyati.....	594
Choriyeva Nigina Kaxramonovna	
Davlat xaridlari tizimini takomillashtirish yo'llari	598
Alimbayeva Sevara Alimbayevna	
Yengil sanoatni rivojlanishida Germaniya tajribasi.....	601
F. Jumaniyazova, G'ulomov Ibroxim Rustam o'g'li	
The efficiency of usage of Islamic finance instruments in security market.....	607
Khasanov Umarbek Begmat ugli	
Tadbirkorlik subyektlari eksportini rivojlantirishda raqamli platformalardan foydalanishning xorijiy tajribalari va ulardan foydalanish yo'llari.....	613
Mamasoatov Dilshod Ravshanovich	
O'zbekistonda kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlarini tashkil qilinishining hozirgi holati va muammolari	621
Nutfulloev Tolib G'olib o'g'li	
Mehnat bozorida raqamli texnologiyalardan foydalanish metodologiyasini takomillashtirish	627
Maxammadiyev M. M.	
Ishlab chiqarishni modernizatsiya qilish sharoitida mahsulot tannarxini optimallashtirish asoslari.....	632
Narzullayeva Gulchehra Salimovna	
Elektron pullarni rivojlantirish yo'llari	636
Rustamov Maqsud Suvonqulovich, Egamberganov Mirzabek Odilbek o'g'li	
Загрязнение окружающей среды в Узбекистане: проблемы, причины и пути решения	644
Ишонкулова Феруза Асатовна, Шукуров Тимур Умидович	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida tijorat banklarini transformatsiyalash modeli orqali takomillashtirish	649
Norov Akmal Ruzimamatovich, Norova Nozima Nabiyeвна	
Land Tax Received From Individuals and its Share in the Budget of the Republic of Uzbekistan	656
Hakimov Feruz Khurshid ugli	
O'zbekistonda "yashil" iqtisodiyot va iqlim o'zgarishi bilan bog'liq xarajatlar tahlili.....	659
Isaxonova Ruxshona Muzaffar qizi, Sharapova Mashxura Azadovna	
Qurilish xizmatlari ma'lumotlar tizimini takomillashtirish imkoniyatlari.....	665
Nurfayziyev Zayniddin Boymurodovich, Nurfayziyev Elyor Zayniddinovich	
Ipotekali kreditlashni rivojlantirishning xorijiy davlatlar tajribasi va uni O'zbekistonda tatbiq etish yo'llari	670
Turdiyev Shaxriddin Erxonovich	
Suv resurslaridan foydalanishda xorij tajribalari	675
Berdiyev Anvar Abdivaliyevich	
Auditda yetarli va mos dalillarni to'plash tartibi	681
Meliyev Isroil Ismoilovich	
"Yashil" iqtisodiyot konsepsiyasining shakllanishi va rivojlanishi.....	686
Urunbayev Saparbek Samatovich	
Uy-joy fondini boshqarish samaradorligini oshirishning ustuvor yo'nalishlari.....	692
Xolmuradov Raxmatilla Ne'matillaevich	
O'zbekiston mahsulotlarining tashqi bozordagi raqobatbardoshligi xususiyatlari va onlayn platformalar.....	699
Baymuradov Shoxrux Maxmudovich	
Factors affecting investment attractiveness in the global investment landscape.....	704
Otaboev Akhmed Makhsudbek o'g'li, Juliana Juliana, Fazliddin Nasriddinov	

Xalqaro migratsiyaning O'zbekiston mehnat bozori va inson kapitaliga ta'siri.....	709
Tilabova Kumush Farhod qizi	
Анализ и оценка естественного освещения помещений образовательных учреждений.....	714
Пирмухамедова Шахноза	
Актуальные вопросы укрепления доверия населения к банковской системы Республики Узбекистан...	719
Рузибоева Нилуфар Тулкин кизи	
Методические подходы к формированию механизмов стратегического управления развитием химической отрасли.....	725
Бибутова Шахло Саъдуллаевна	
Iqtisodiyotni rivojlantirishda erkin iqtisodiy zonalarni tashkil etishning afzalliklari va muammolari	730
Axmedova Dilbar Buronovna	
Natijaga yo'naltirilgan budjetlashtirishda sog'liqni saqlash muassasalarini moliyalashtirishning mohiyati.....	734
Ishmanova Diana Nurmamadovna	
Oziq-ovqat sanoatini tashkiliy-iqtisodiy jihatdan rivojlanti-rishning nazariy asoslari	737
Muxtorova Madina Azamat qizi	
Ipoteka kreditlari sohasidagi islohotlar va kelajakdagi istiqbollar.....	741
A'zamxo'jayeva Nihola Sulaymon qizi	
Sanoat ishlab chiqarish tizimining investitsion xususiyatlari	746
Yodgorova Xalima To'liqinovna	
Budjet ijrosini samarali ta'minlashda davlat xaridlarining ahamiyati.....	752
Sholdarov Dilshod Azimiddin o'g'li, Fayzullayeva Zilola Ravshanovna	
Aholi sog'ligi – milliy boylikning tarkibi va jamiyat taraqqiyotining muhim shartidir.....	763
Djumabayeva Shaira Xalillayevna	
Moliyaviy hisobotlarning xalqaro standartlari: hisob siyosati.....	769
Rizayev Nurbek Kodirovich, Mamatova Charos Shavkiddinovna	
Milliy iqtisodiyotni rivojlantirishda investitsion muhitning o'rni	778
Valiyeva Sayyora Xushbaqovna	
Davlat ishtirokidagi korxonalarda korporativ ijtimoiy mas'uliyat ("Rossiya temir yo'llari" OAJ misolida).....	784
Xidirova Marg'uba Rustamovna, Saidqulov Avazbek Botirqul o'g'li	
Raqamli transformatsiyaning O'zbekistonning investitsion jozibadorligiga ta'siri.....	790
Saitkamolov Muxammadxo'ja Sobirxo'ja o'g'li, Markabayeva Jansaya Aybek qizi	

YANGI XIZMAT TURI XIZMATLAR SOHASINI INNOVATSION BOSHQARISHNING METODOLOGIYASI

Djurayeva Dilnoza Davron qizi
I.f.f.d (Phd), Buxoro Davlat Universiteti

Annotatsiya: O'zbekiston Respublikasida amalga oshirilayotgan islohotlarning hozirgi bosqichida raqobatdosh innovatsion mahsulotlar va xizmatlarning yangi turlarini yaratishni tashkil etish va samarali boshqarish ustuvor vazifalardan biriga aylanib bormoqda. Shuning uchun, mavjud ilmiy-innovatsion salohiyatdan to'liq foydalanish, ilg'or ilm-fan yutuqlari va istiqbolli innovatsion texnologiyalar asosida yangi ishlab chiqarish tuzilmalari va xizmatlar turlarini yaratish zarur. Tahlillarimizga ko'ra, hozirgi kunda faoliyat ko'rsatayotgan jami 528 mingdan ziyod korxonalarning atiga 0,7 foizi (3900 tasi) o'tgan yili innovatsion mahsulotlar ishlab chiqargan. Yalpi ichki mahsulotning 5,2 foizini innovatsion mahsulotlar tashkil etmoqda. Biroq ishlab chiqarilayotgan innovatsion mahsulotlarning 2,4 foizini yuqori texnologik sanoat ishlab chiqarish tashkil etmoqda. Shu jihatdan, xizmatlar sohasini innovatsion boshqarish samaradorligini oshirish yuzasidan ilmiy asoslangan taklif va tavsiyalar ishlab chiqish, bunda innovatsion xizmat turlarini yaratish konsepsiyasiga asoslangan holda ushbu sohani boshqarish va rivojlantirishga nisbatan uslubiy yondashuvlarni nazariy jihatdan asoslash va amaliy mexanizmlarini ishlab chiqish dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Kalit so'zlar: Islohot, raqobat, innovatsiya, xizmat, mahsulot, innovatsiya, innovatsion salohiyat, innovatsion xizmat, innovatsion boshqaruv, innovatsion xizmat.

Abstract: At the current stage of the reforms implemented in the Republic of Uzbekistan, the organization and effective management of the creation of new types of competitive innovative products and services is becoming one of the priority tasks. Therefore, it is necessary to make full use of the existing scientific and innovative potential, to create new production structures and types of services based on advanced scientific achievements and promising innovative technologies. According to our analysis, only 0.7 percent (3,900) of the total of more than 528,000 enterprises operating today produced innovative products last year. Innovative products make up 5.2 percent of GDP. However, only 2.4% of innovative products are manufactured by high-tech industry. In this regard, it is of urgent importance to develop scientifically based proposals and recommendations for increasing the efficiency of innovative management of the service sector, to theoretically substantiate methodological approaches to the management and development of this sector based on the concept of creating innovative types of services, and to develop practical mechanisms.

Key words: Reform, competition, innovation, service, product, innovation, innovation capacity, innovation service, innovation management, innovation service.

Аннотация: На современном этапе реализуемых в Республике Узбекистан реформ организация и эффективное управление созданием новых видов конкурентоспособной инновационной продукции и услуг становится одной из приоритетных задач. Поэтому необходимо в полной мере использовать имеющийся научный и инновационный потенциал, создавать новые производственные структуры и виды услуг на основе передовых научных достижений и перспективных инновационных технологий. По нашему анализу, из более чем 528 тысяч действующих сегодня предприятий только 0,7 процента (3900) произвели в прошлом году инновационную продукцию. Инновационная продукция составляет 5,2 процента ВВП. Однако лишь 2,4% инновационной продукции производится высокотехнологичной промышленностью. В связи с этим актуальна разработка научно обоснованных предложений и рекомендаций по повышению эффективности инновационного управления сферой услуг, теоретическое обоснование методических подходов к управлению и развитию данной отрасли на основе концепции создания инновационных видов экономики. услуг и разработать практические механизмы.

Ключевые слова: Реформа, конкуренция, инновации, услуга, продукт, инновации, инновационный потенциал, инновационный сервис, инновационный менеджмент.

KIRISH

Dunyo bozorida, xususan, AQSH, Yevropa Ittifoqi davlatlari, Xitoy, Yaponiya va Janubiy Koreyada xizmatlar sohasini rivojlantirish aholi bandligini ta'minlash, mamlakatlarning iqtisodiy taraqqiyot darajasini oshirish omili sifatida tadqiq etilmoqda. Jahon bankining ma'lumotlariga ko'ra, 2021-yilda mamlakatlar yalpi ichki mahsuloti hajmida xizmatlar ko'rsatish sohasining ulushi o'rta hisobda 64 foizni, xizmat ko'rsatishda band bo'lganlar jami iqtisodiyotda band bo'lganlarning 50 foizini tashkil etgan. Shuning uchun jahon iqtisodiyotini rivojlantirishda xizmatlar sohasi ustuvorlikka ega bo'lib, ushbu sohani boshqarish uslubiyotini takomillashtirishni talab etadi.

Jahon amaliyotida xizmatlar sohasini rivojlantirishda innovatsiya elementiga alohida ahamiyat qaratilishi natijasida narx va sifat ustunligiga ega innovatsion xizmatlar ko'lamini oshirish, yangi bozorlarni o'zlashtirish, bunda aholining arzon, sifatli hamda har tomonlama qulay xizmat turlaridan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish asosida 2-3 baravar yuqori qo'shilgan qiymatni yaratishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Ilmiy tadqiqotlarda innovatsiyalarni yangi xizmat turlarini yaratishga ta'siri o'rganilgan bo'lsa-da, ammo ilmiy-tadqiqot ishlarining ko'lamini va natijadorligini oshirish asosida yangi ilmiy ishlanmalarni yaratish va yangi xizmat turlarini joriy etish muammolari ilmiy jihatdan yetarlicha tadqiq etilmagan.

O'zbekiston Respublikasida amalga oshirilayotgan islohotlarning hozirgi bosqichida raqobatdosh innovatsion mahsulotlar va xizmatlarning yangi turlarini yaratishni tashkil etish va samarali boshqarish ustuvor vazifalardan biriga aylanib bormoqda. Shuning uchun, mavjud ilmiy-innovatsion salohiyatdan to'liq foydalanish, ilg'or ilm-fan yutuqlari va istiqbolli innovatsion texnologiyalar asosida yangi ishlab chiqarish tuzilmalari va xizmatlar turlarini yaratish zarur. Tahlillarimizga ko'ra, hozirgi kunda faoliyat ko'rsatayotgan jami 528 mingdan ziyod korxonalarning atiga 0,7 foizi (3900 tasi) o'tgan yili innovatsion mahsulotlar ishlab chiqargan. Yalpi ichki mahsulotning 5,2 foizini innovatsion mahsulotlar tashkil etmoqda. Biroq ishlab chiqarilayotgan innovatsion mahsulotlarning 2,4 foizini yuqori texnologik sanoat ishlab chiqarish tashkil etmoqda, xolos. Shu jihatdan, xizmatlar sohasini innovatsion boshqarish samaradorligini oshirish yuzasidan ilmiy asoslangan taklif va tavsiyalar ishlab chiqish, bunda innovatsion xizmat turlarini yaratish konsepsiyasiga asoslangan holda ushbu sohani boshqarish va rivojlantirishga nisbatan uslubiy yondashuvlarni nazariy jihatdan asoslash va amaliy mexanizmlarini ishlab chiqish dolzarb ahamiyat kasb etadi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 6-iyulda "2022–2026-yillarda O'zbekiston Respublikasining innovatsion rivojlanish strategiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PF-165-son va 2021-yil 30-sentabrda "Xizmatlar sohasini jadal rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-5113-son qarorlari, 2021-yil 30-sentabrda „Xizmatlar sohasini qo'llab-quvvatlashga oid qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida“gi PF-6318-son Farmonlari hamda hamda 2022-yil 6-iyuldagi "2022–2026-yillarda O'zbekiston Respublikasining innovatsion rivojlanish strategiyasini amalga oshirish bo'yicha tashkiliy chora-tadbirlar to'g'risida"gi PQ-307-son qarorlari, shuningdek, boshqa normativ-huquqiy hujjatlarda belgilangan vazifalarni amalga oshirishda mazkur dissertatsiya ishi muayyan darajada xizmat qiladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Xizmatlar sohasini innovatsion boshqarish va innovatsion xizmatlar turlarini joriy etish bilan bog'liq bo'lgan muammolar D.Archibudji, P.Druker, A.Rumyanseva, Dj.Forrester, B.Lundval, N.Mazur, R.Nelson, V.Ivanov, Y.Shumpeter, R.Fatxuddinov, N.Rozenberg A.Porshneva, K.Puznya, G.Mensh va boshqa xorijlik iqtisodchi olimlarning ilmiy ishlarida tadqiq qilingan. Xizmatlar sohasini innovatsion boshqarishning umumiy jihatlari mamlakatimiz iqtisodchi olimlari S.S.G'ulomov, Sh.N.Zaynutdinov, A.Sh.Bekmurodov, B.B.Berkinov, N.Q.Yo'ldoshev, M.A.Mahkamova, R.I.Nurimbetov, A.F.Rasulov, A.M.Qodirov, Sh.I.Otajonov va boshqa olimlarning ilmiy ishlarida o'rganilgan. ilmiy izlanishlar olib borganlar.

Bundantashqari M.Pardayev, H.Musayev, I.Ochilov, N.Abdusalomova, B.Navruz-Zoda, O.Kim, A.Norchayev, B.Mirbabayev, S.Ro'ziyev, N.Raximova, A.Saidov, B.Safarov, N.Tuxliyev, T.Abdullayeva, B.To'rayev, O.Xamidov kabi o'zbek olimlarining ilmiy ishlari ham e'tiborga loyiq bo'lib, ular O'zbekistonda xizmatlar sohasini yanada rivojlantirish, takomillashtirish muammolari nazariyasi va amaliyoti masalalariga keng e'tibor berishgan. Bunda hududlarda xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirish omillari, boshqarish masalalari o'rganilgan.

Ushbu ilmiy izlanishlar ilmiy-uslubiy manba bo'lsa-da, hozirgi kunda xizmatlar sohasini innovatsion boshqarish samaradorligini oshirish, bunda innovatsion menejmentni joriy etish orqali innovatsion xizmat ko'rsatish subyektlari faoliyatini boshqarish tizimini takomillashtirish hamda davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash mexanizmini ta'sirchanligini oshirishga qaratilgan ilmiy-tadqiqotlar deyarli amalga oshirilmagan, tizimli yondashuv asosida yaxlit mustaqil tadqiqot ishi obyekti sifatida o'rganilmagan. Mazkur holat ushbu yo'nalishda ilmiy izlanishlar olib borish zarurligini taqozo etadi hamda tadqiqot mavzusining dolzarbligini belgilaydi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Innovatsion xizmatlarni rivojlantirishni bugungi kunda iqtisodiy o'sishning muhim omili va iste'molchi uchun raqobatchilik kurashining asosiy vositasi bo'lib bormoqda hamda innovatsiyalar sohasiga jamiyat borgan sari ko'proq moddiy va inson resuslarini jalb etmoqda.

"Innovatsiya" atamasi bugungi kunda juda keng qo'llanilishi uning mazmun-mohiyatini o'rganishga bo'lgan qiziqishlarni yanada kuchaytirmoqda. Shu sababdan mazkur atamaning iqtisodiy mazmun-mohiyatini tadqiq etgan va ochib bergan ayrim iqtisodchi-olimlarning qarashlarini o'rganish muhim.

Jahon iqtisodiyotida innovatsion jarayonlarni boshqarish bo'yicha Y.Shumpeter, P.Druker, R.Nelson, D.Arjibudji, R.Fatxuddinov, J.Xovels, D.Bell, B.Lundval, N.Mazur, V.Ivanov, N.Rozenberg, A.Porshneva, K.Puznya, A.Rumyanseva va boshqa olimlar tadqiqot olib borganlar.

O'zbekistonda innovatsion xizmatlar bozorini boshqarish va rivojlantirish bo'yicha A.Sh.Bekmurodov, B.Berkinov, Sh.N.Zaynutdinov, M.A.Mahkamova, I.Q.Mirzayev, A.F.Rasulov, A.M.Qodirov, Sh.Otajonov, A.Umarov va boshqa olimlar ilmiy izlanishlar olib borishgan.

I. Shumpeterning ta'kidlashicha, "depressiya davrida yuz beradigan jarayonlar ishonchsizlik va tartibsizliklarni ifoda etadi, bularni biz yangi muvozanatni izlash, umumiy vaziyatlarning nisbatan jadal va jiddiy o'zgarishlariga moslashuv sifatida tushunamiz".

Xususan, rus iqtisodchi-olimi I.T. Balabanov fikriga ko'ra: "innovatsiya – nazorat, hisob, rejalashtirish usuli, tahlilga qabul qilishning yangi shakllarini qamrab olgan holda yangi texnika va texnologiyaga, ishlab chiqarish, mehnat, xizmat ko'rsatish, boshqarishni tashkil etishning yangi shakliga kapitalni kiritishdan olingan moddiylashgan natijani o'zida namoyon etadi". Shuningdek, A.B. Borisov innovatsiyalarni quyidagicha ta'riflaydi: "innovatsiya texnologiyalarning yangi turlarini ishlab chiqish, yaratish va tarqatish, yangi tashkiliy shakllarni joriy etishga qaratilgan ijoiy faoliyat natijasini anglatadi". V.G.Medinskiy olib borgan izlanishlari asosida quyidagi xulosaga kelgan: "innovatsiya sifatida olib borilgan ilmiy-tadqiqot yoki avvalgiga o'xshash turidan sifat jihatdan farq qiluvchi yangisining yaratilishi natijasida ishlab chiqarishga joriy etilgan obyekt tushuniladi".

R.A. Fatxutdinov esa "innovatsiya – obyektning boshqarishni o'zgartirish va iqtisodiy, ijtimoiy, ekologik, ilmiy-texnikaviy va boshqa turdagi samarani olish maqsadida yangilikni joriy etishning yakuniy natijasi", deb baholaydi. Shunga o'xshash ta'rifni V.L.Popov tomonidan ham berilgan bo'lib, unga ko'ra: "Innovatsiya – bozorda sotiladigan yangi turdagi yoki takomillashgan mahsulotning, amaliyotda foydalaniladigan yangi yoki takomillashgan texnologik jarayonning amalga oshirilishini hosil qiluvchi innovatsiya faoliyatining yakuniy natijasi" deyilgan. O'zbekistonlik iqtisodchi-olimlar ham "innovatsiya" atamasining iqtisodiy mazmun-mohiyatini ochib berish bo'yicha katta izlanishlar olib borishgan va o'zlarining zamonaviy talqindagi ta'riflarini ishlab chiqqanlar. Shular jumlasida iqtisodchi-olimlar R.I.Gimush, F. M. Matmurodovlar tomonidan innovatsiya deganda "yangilik va yangilik kiritish degan ma'noni bildiradi. Bu yangilik zahirida yangi tartibni, yangi odatni, yangi uslubni, kashfiyotni tushunish lozim", deya ta'rif berilgan. B.E.Toshmurodova, N.Jiyanovalar fikriga ko'ra: "innovatsiya tushunchasi o'z ichiga faqat texnik izlanishlarni olmasdan, balki korxona ishi usulidagi barcha yaxshi o'zgarishlarni (yangi xizmatlar, pastroq narxlar belgilash va boshqa mijozlar uchun qulay sharoitlar yaratish) oladi".

Tabiiyki, bunda ishlab chiqarish kuchlarining ushbu qismini maqsadli boshqarish va ulardan samarali foydalanish masalasi yuzaga keladi. Shu bilan birga, har bir xo'jalik yurituvchi subyekt innovatsion salohiyatining jamiyatning iqtisodiy taraqqiyotini ta'minlashdagi roli ham o'zgaradi.

Shu jihatdan, bugungi kunda faqat innovatsion, aynan ilmiy, yuksak texnologiyali, malakali ishchi kuchida ro'yobga chiqqan bilimlarga asoslangan iqtisodiyotgina raqobatbardosh bo'la olishi mumkin.

Tahlillarga ko'ra, rivojlangan mamlakatlar yalpi ichki mahsulotining tarkibida ko'rsatilganidek, xizmat ko'rsatish sohasining ulushi 50,0 foizdan oshadi. Jahon bankining hisob-kitoblariga ko'ra, xizmat daromadlari jahon yalpi ichki mahsulotining taxminan 70 foizini tashkil etadi. Xizmat ko'rsatish sohasida yetakchilik qilayotgan mamlakatlar orasida bu ko'rsatkich Luksemburgda – 88,3 foiz, Kiprda – 87,4 foiz, Maltada – 85,5 foiz, Daniyada – 76,3 foiz, Ispaniyada – 74,8 foiz, Buyuk Britaniyada – 79, 6 foiz, Amerika Qo'shma Shtatlarida esa 77,6 foizni tashkil etadi.

I.Shumpeterning so'zlariga ko'ra: "Ko'p narsa shunday "ikkinchi to'lqin" cho'qqisida, hech qanday yangiliksiz yoki real harakatlantiruvchi kuch tomondan to'g'ridan to'g'ri ichki turtkisiz paydo bo'ladi".

Ko'rinib turibdiki, innovatsion faoliyatning tashkiliy-iqtisodiy tarkibiy qismi, shu jumladan innovatsion xizmatlarni boshqarish aynan u texnika va texnologiyalarning zamonaviy turlarini iqtisodiyot tarmoq va sohalari qo'llashga oid asosiy harakatlanuvchi kuch hisoblanadi. Innovatsion faoliyat bundan tashqari tashqari yangi mahsulotlar va texnologiyalar yaratish sohasida ham innovatsion siyosatni samarali o'tkazishning negizi hisoblanadi.

Xizmatlar sohasini rivojlantirish masalalarini xorijlik iqtisodchi olim P.Druker tomonidan tadqiq etilgan. Bunda olim tomonidan yalpi ichki mahsulotda xizmatlarning yuqori salmoqqa ega bo'lishi ilmiy jihatdan asoslab berilgan. Shuningdek, xizmatlar bozorini rivojlantirishning ilmiy-nazariy va metodologik masalalari MDH

iqtisodchi olimlari G.L.Azoyev va A.P.Chelenkovlar tomonidan ham tadqiq etilgan. MDH olimlaridan N.N.Pankratevaning ta'rifiga ko'ra xizmatlar sohasi "jismoniy shaxslar, tadbirkorlar, korxonalar tomonidan taqdim qilinadigan turli xil xizmatlar majmuidir".

TAHLIL VA NATIJALAR

Xizmatlar sohasini innovatsion rivojlantirishning muhim elementi – yangi xizmat turlarini yaratishga qaratilgan ilmiy ishlanmalarni yaratishdan iboratdir. Tahlillarimizga ko'ra, 2018-2023-yillarda ilm-fan va innovatsion faoliyatga oid jami 100 dan ortiq normativ-huquqiy hujjat – 2 ta Qonun, 8 ta Prezident Farmoni va 32 ta qarori, Vazirlar Mahkamasining 45 ta qarori va 12 ta farmoyishi qabul qilindi. Natijada sohada raqobat, manfaatdorlik va javobgarlik muhiti shakllandi.

Jahon mamlakatlarining innovatsion rivojlanish tendensiyalarini belgilab beradigan Global innovatsion indeks reytingida (Indeks) 2022-yilda o'tgan yilga nisbatan 4 ta pog'onaga ko'tarilib, 132 ta davlat orasida 82-o'rinni egalladi. 2015-yilga nisbatan O'zbekiston GII'da 40 pog'onaga ko'tarildi. 2023-yilda ham shu o'rin qayd etildi.

Ma'lumki, indeksda mamlakatimiz ilk bor 2015-yilda kiritilib, 141 ta mamlakat ichida 122-o'rinni egallagan. 2021-yilda respublikamiz 132 ta dunyo mamlakatlari ichida 86-o'ringa (+36) ko'tarilgan.

Bu yil Indeksda 4 ta daromad guruhi bo'yicha O'zbekiston quyi o'rta daromadli 36 ta davlat ichida 10-o'rinni egalladi. O'zbekiston ilk bor mintaqalar bo'yicha innovatsion iqtisodiyotlar tasnifida Markaziy va Janubiy osiyo mamlakatlari orasida 3-o'rinni egalladi (Hindiston – 1-o'rin, Eron – 2-o'rin).

2022–2026-yillarda O'zbekiston Respublikasining innovatsion rivojlanish strategiyasi doirasida iqtisodiyot tarmoqlari tomonidan jami 441 ta loyihadan 301 ta loyihani amalga oshirish ishlari boshlangan, 959,1 mlrd. so'mlik 53 ta loyihalar to'liq yakuniga yetkazilgan.

2022-2023-yillarda oliy ta'lim muassasalari tomonidan yangi ishlanma va texnologiyalarni joriy etish bo'yicha 58 ta oliy ta'lim muassasalarida 217,8 mlrd so'mlik 377 ta loyihani amalga oshirish bo'yicha nazorat-reja grafiklari tasdiqlandi.

Shuningdek, 2022-yilda 16 ta yangi innovatsion (spin-off) korxonalari to'liq ishga tushirildi. Mazkur korxonalar faoliyati doirasida 260 ga yaqin ishchi o'rinlari yaratilgan, 28 turdagi yangi mahsulot sotilimoqda va 39 turdagi xizmatlar ko'rsatilmoqda.

Yangi infratuzilma obyektlarini joriy qilish va soha kadrlarni yetishtirish bo'yicha ishlar faol olib borilmoqda. Yurtimiz zo'r g'ayrat bilan jahon ilmiy hamjamiyatiga o'zini namoyon etmoqda, xorijiy hamkorlarimiz, xalqaro tashkilotlar va moliyaviy rivojlanish institutlari bilan hamkorlik yo'nalishlarini doimiy ravishda kengaytirib, mustahkamlab bormoqdamiz. Ilg'or xorijiy tajribalar asosida ilmiy-tadqiqot ishlariga davlat buyurtmasi mexanizmi joriy etildi:

- Vazirlar Mahkamasining "Ilmiy-tadqiqot va innovatsion faoliyatni rivojlantirishning normativ-huquqiy bazasini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida" 2020-yil 9-martdagi 133-son qarori qabul qilindi;
- 2019-yildan yangi tartib sifatida, yakuniy mahsulot va moliyalashtirish hajmi aniq bo'lgan tematik loyihalarga davlat buyurtmasi muntazam ravishda e'lon qilinmoqda;
- natijada raqobat muhiti shakllandi, doimiy grant mablag'larini olish imkoni yaratildi, bir loyihani moliyalashtirish 3,5 barobarga oshdi hamda mablag'larning kamida 40 foizi moddiy-texnik bazaga, zarur asbob-uskunalar xarid qilishga yo'naltirilmoqda;
- ilmiy loyihalarni ekspertiza qilish uchun vazirlik huzurida 20 ta fan yo'nalishlari bo'yicha 460 ta malakali olim va mutaxassislardan iborat yangi ilmiy-texnik kengashlar tashkil qilindi. Natijada, loyihalarni baholashda ilmiy jamoatchilikni keng qamrovli ishtiroki ta'minlandi.

2020-yilda ilmiy faoliyatga oid davlat dasturlari doirasida yillik moliyalashtirish hajmi 425,0 mlrd. so'mlik 1313 ta loyihalar bajarildi, shu jumladan 74,4 mlrd. so'mlik 334 ta fundamental loyihalar, 289,9 mlrd. so'mlik 845 ta amaliy loyihalar, 41,3 mlrd. so'mlik 81 ta innovatsion loyihalar, 12,5 mlrd. so'mlik 28 ta maqsadli loyihalar, 6,9 mlrd. so'mlik 25 ta xalqaro qo'shma loyihalarning bajarilishi ta'minlandi.

2021-yilda ilmiy-tadqiqot ishlariga davlat buyurtmasi talablariga muvofiq umumiy qiymati 116,8 mlrd. so'mlik 218 ta loyihalar moliyalashtirishga tavsiya etildi.

2022-yilda Germaniya, Turkiya, Rossiya va Belarus davlatlari bilan umumiy qiymati 6,9 mlrd. so'mlik 25 ta xalqaro qo'shma ilmiy loyihalar yakunlandi. 2021-yildan boshlab Turkiya, Xitoy va Hindiston davlatlari bilan umumiy qiymati 50,3 mlrd so'mlik 47 ta xalqaro qo'shma ilmiy loyihalarning bajarilishi boshlandi.

Energetika vazirligi, Davlat geologiya va mineral resurslar qo'mitasi va Turizmni rivojlantirish davlat qo'mitasining jami 15,4 mlrd. so'm mablag'lari hisobidan ilmiy loyihalarni teng sheriklikda moliyalashtirish yuzasidan tanlovlar e'lon qilindi. 2.3-jadval ma'lumotlaridan ko'rinib turibdiki, ta'lim sohasida tashkilotlarning soni deyarli uch barobar kam bo'lishiga qaramay, bu tashkilotlar tadqiqot faoliyatini olib borayotgan ikkinchi yirik yo'nalish

bo'lishiga to'sqinlik qilmaydi. "San'at, ko'ngilochar va dam olish" va "ishlab chiqarish sanoati" sohalarida tashkilotlar soni yanada kam: 2021-yilda bu sohalarida tegishli ravishda 24 ta va 19 ta tashkilot faoliyat yuritgan. Biroq ushbu sohaning texnologik o'sishi past ekani haqida gapirish juda erta, chunki kelajakda bu ishlamalardan foydalanilishi ehtimoli bor. Odatda yuqori texnologiyaardan farqli ravishda uncha yuqori bo'lmagan texnologiyalarni qo'llash osonroq kechadi, negaki, yuqori texnologiyalar uchun texnologik jihatdan murakkab infratuzilma talab etiladi.

Jadval yoki diagramma Xizmatlar sohasida innovatsion tadbirkorlik faoliyati katta risklar bilan bog'liq bo'lsada, biroq yangi xizmat turini bozorda munosib o'rin egallashi bilan olinadigan daromadni ko'p hollarda besh baravargacha ortiq bo'lishini ko'rishimiz mumkin.

Biroq sohani rivojlantirish davlat tomonidan qo'shimcha qo'llab-quvvatlovlarisiz juda qiyin kechadi. Chunki, katta tavakkalchilikka asoslangan yangi biznesga ham doim ham tadbirkorlar qiziqish bildirishmaydi.

Shuningdek, raqobatbardosh innovatsion xizmat turini kelgusida muvaffaqiyatli bozorda o'rin egallashi uchun intellektual mulk obyektlarini himoyalash tizimini rivojlantirish talab etiladi. Chunki huquqiy jihatdan himoyalangan texnologiya asosida ishlab chiqarilgan/ko'rsatilgan xizmat ham egalik huquqi asosidagi manfaatni paydo bo'lishiga hamda ishonchli marketing strategiyasini qo'llashga imkon beradi. Tahlillarimizga ko'ra, 2021-yilning o'zida 12 248 ta intellektual mulk obyektlariga talabnomalar berilgan 9984 ta ro'yxatga olingan (1.1-jadval).

1.1-jadval: O'zbekiston Respublikasida intellektual mulk obyektlariga talabnoma berish va ro'yxatga olish to'g'risida MA'LUMOT (2019-2021-yy.)

№	Intellektual mulk obyektlari turlari	Talabnoma berish			Ro'yxatga olish		
		2019-yil	2020-yil	2021-yil	2019-yil	2020-yil	2021-yil
1	Ixtiro	543	588	665	378	278	298
2	Foydali model	277	350	401	110	109	199
3	Sanoat namunasi	229	149	244	169	106	148
4	Tovar belgisi	4319	4125	6249	2205	1459	4849
5	EHM uchun dastur	1776	2564	4355	1541	2356	4199
6	Ma'lumotlar bazasi	23	21	140	17	21	92
7	Seleksiya yutuqlari	77	120	85	36	55	66
8	Tovar kelib chiqqan joy nomlari	–	30	109	–	–	133
	Jami	7 244	7 947	12 248	4 456	4 384	9 984

Yangi ilmiy ishlanmalarni tijoratlashtirish asosida innovatsiyalar yaratish ekotizimi ham ravojlanib bormoqda. Bunda davlat tomonidan alohida tijoratlashtirish forumlarini o'tkazish va unda muvaffaqiyatli ishtirok etigan loyihalarni davlat budjetidan moliyalashtirish va yangi turdagi innovatsion hamda import o'rnini bosuvchi mahsulotlar (xizmatlar) yaratish mexanizmi joriy etilgan

XULOSA VA TAKLIFLAR

Bizning fikrimizcha, xizmatlar sohasiga oid innovatsiyalarni bozorda joriy etish ushbu yo'nalishda chuqur yangi bilimlarni yaratishni talab etadi. Tadqiqot ishi shuni ko'rsatadiki, innovatsion xizmatlar ko'rsatish sohasida yangi bilimlar asosida innovatsiyalar yaratish kadrlar tayyorlash jarayonidan tortib yangi bilim, ko'nikma va malakalarni yaratishning o'zaro aloqadarligini ta'minlab berishi zarur. Bunda yangi bilimlar asosida innovatsion xizmatlar yaratishning asosiy shartlaridan biri sifatida ilmiy-texnik ma'lumotlar bazasini yaratish, doimiy yangilab borish va takomillashtirish, sohaga oid davlat siyosatini amalga oshirishni axborot bilan ta'minlash bo'yicha asoslangan taklif va tavsiyalarni tayyorlash maqsadga muvofiq.

Innovatsion xizmatlar yaratish sohalarida mavjud muammolarni va kelajakda kelib chiqishi mumkin bo'lgan xavflarni hal etish, uzoq istiqboldagi rejalarga erishish, vazirlikning ustuvor faoliyat yo'nalishlarini rivojlantirish yuzasidan mahalliy va xorijiy mutaxassislarni jalb etgan holda, qisqa muddatli prognozlashtirish, tadqiqotlarni hamda "Forsayt" (Foresight – futures studies) tadbirlarini tashkil etish va o'tkazish o'zining tezkor samarasini beradi.

Shuningdek, ilmetrik (Scientometrics) tadqiqotlarni amalga oshirish, tadqiqotlar natijasida tahliliy materiallarni tayyorlash, ilmetrik tadqiqotlarni rivojlantirish bo'yicha xorijiy tajriba asosida takliflarni tayyorlash hamda tadqiqot yo'nalishlarini to'g'ri belgilash asosida yangi xizmat turlarini yaratishga oid ilmiy tashabbuslarni qo'llab-quvvatlash ham ekotizimni shakllantirishga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Bizning fikrimizcha, innovatsion xizmat ko'rsatish sohasini boshqarish mexanizmi innovatsion xizmat turlarini yaratish infratuzilmasi, tizimni boshqarish elementlari va funksiyalari, tartib va qoidalarni o'z ichiga olgan vositalar va jarayonlar majmuidan iborat bo'lishi lozim.

Innovatsion xizmat ko'rsatish sohasini boshqarish mexanizmi asosida mazkur jarayonlarni alohida model asosida tizimli ravishda tashkil etish esa uning samaradorligini belgilab beradi

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Показатели мирового развития. Экономика и рост. World Bank. [Электронный ресурс]. 19.06.2023).
2. Archibudgi D., Howells J., and Michie J. (Ed.) Innovation policy in a global economy. –Cambridge, 2019; Bell, D.G. Knowledge markets and communities: two approaches for supporting product development teams. Invited talk at the Fordham Graduate School of Business CEUG Consortium. / D.G. Bell; 2011. –New York, NY.; Drucker P. Innovation and entrepreneurship: Practice and principles / P. Drucker. L.: Pan Books, 1986, p. 55.
3. Otajonov Sh.I. Innovatsiya faoliyati infratuzilmasini boshqarish samaradorligini oshirish. -T.: "Innovatsion texnologiyalar", 2018. – B.178.
4. Ochilov I. Bozor munosabatlari sharoitida xizmatlarning turlari va ularning tasnifi. Xizmat ko'rsatish, servis va turizm sohaslarini rivojlantirish: muammolar va ularning yechimlari (monografiya) – T.: IQTISOD-MOLIYA, 2008.
5. Зайнутдинов Ш.Н. Инновационный менеджмент. –Т.: Академия, 2006. –С.267; Зайнутдинов Ш.Н. Теория пять "И" или новая система факторов процветания государства. LAP LAMBERT Academic Publishing RU, 2018. –С. 49
6. Шумпетер Й. Теория экономического развития. – М.: Прогресс, 1982.
7. Балабанов И.Т. Инновационный менеджмент. – СПб.: Питер, 2001. – С. 41. 4 Борисов А.Б. Большой экономический словарь. – М.: Книжный мир, 2000. – С. 185. 5 Медынский В.Г. Инновационный менеджмент. – М.: ИНФРА-М, 2002. – С. 28.
8. Роль инновационного потенциала в развитии предприятий оборонно-промышленного комплекса. <http://elibrary.ru>
9. Медынский В.Г. Интернет ресурс. <https://rgsbm.uz/uploads/docs/3244120ca612727>.
10. Фатхутдинов Р.А. Инновационный менеджмент. – СПб.: Питер, 2004. – С. 19.
11. Попов В.Л. Управление инновационными проектами. Учебное пособие. – С.: ИНФРА-М, 2009. – С.11. (С. 337).
12. Gimush R. I., Matmurodov F. M. Innovatsion menejment: Iqtisodiyot oliy o'quv yurtlari uchun o'quv qo'l. – T.: O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati nashriyoti, 2008. – B. 10. (144 b.)
13. Innovation Policy A Guide for Developing Countries. The International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank. 1818 H Street, NW, 2010. – P.28. (P. 436.).
14. Показатели мирового развития. Экономика и рост. World Bank. [Электронный ресурс]. URL: <https://data.world-bank.org/indicator>.
15. Шумпетер Й. Теория экономического развития. М.: Изд-во Прогресс, 1982-79 с.
16. Друккер П.Ф. Классические работы по менеджменту. Пер. с англ. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2008. – 220 с.
17. Innovatsion rivojlanish vazirligi ma'lumotlari, 2022-yil.
18. kizi Djurayeva D. D. et al. Scientific and methodological aspects of the formation of an innovative set of services //Scientific reports of Bukhara State University. – 2021. – T. 5. – №. 1. – С. 227-238.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 3

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.